

Spis treści

SŁOWO WSTĘPNE	17
I.	19
1. Argument	21
2. Słowo „katastrofa”	27
3. Definicje	39
4. Katastrofa romantyczna	47
5. Wiek osiemnasty	51
6. Cuvier i katastrofizm	54
7. Cuvier i potop	56
8. Cuvier i nieciągłość	61
9. Cuvier i powieść	64
10. Końce świata, ostatni ludzie	66
II.	73
1. Przegląd dotkliwości	75
2. Dobroczynicy i herosi	94
3. Sekwencje	99
4. Jak informować o katastrofie	103
5. Pamięć o katastrofie	107
6. Katastrofa przyszłości	109
ANTOLOGIA	111
1. Dzieje się	113
1. Co to będzie	115
A. Lud wróży wojnę	115
B. Koniec, lecz jeszcze nie dzisiaj	116
C. Jutro też jeszcze nie	118
D. Ani pojutrze	119

E. Ale za jakiś czas	122
F. Może nie tak odległy, 2100	123
G. Chyba że lada moment	125
2. Nie jest dobrze	126
A. Zagasnął blask dzienny	126
B. Ostatnia godzina wybiła	128
C. Tyle prawie jak w Egipcie	129
D. Musiała śrubka wypaść	132
E. Okropne szkody, przerwane komunikacje	133
F. W przeciągu 100 godzin	134
G. Jakieżto przygody	135
H. Nic stałego nie ma	136
3. W dawnych czasach też nie lepiej	137
A. Równe katastrofy ucierpiała	137
B. Wśród codziennych zatrudnień swoich	138
C. Zwłoki miasta	139
D. Przez wodę albo inną katastrofę	141
E. Najpewniej zniszczone przez katastrofę	142
F. Potrzeba mocnego zdrowia, żeby wytrzymać	143
G. Okropne wstrząśnienia i zatopy	146
H. Nie zostawiwszy dróg swojego rycia	147
I. Bezdenny rozlał się ocean	148
11. Idzie na dno	151
1. Pomp złowieszcze jęki	153
2. Osiem tysięcy	154
3. Dziesięć milionów pięćset sześćdziesiąt tysięcy	155
4. Okręty ginące na szerokim morzu	156
5. „Meduza”	157
A. Wysuszyć rozkrwawione sztuki członków	157
B. Trzydziestu było w tak ciasnej przestrzeni	164
C. Księżyc zerka po mieszczańsku	168
6. „Arctic”	170
A. Ja także utonąłem	170
B. Uderzenie garnka glinianego o żelazny	172

7. „Austria”	179
A. 16 mil od Nowego Jorku	179
B. Suknie już się paliły	180
C. W sześć miesięcy wisieć musi	184
D. Cały z żelaza	185
E. Z zimną krwią	187
8. Pomimo nieprzyjemnego odoru	188
9. Zapasów mieliśmy nie więcej niż na trzy dni	189
10. Ile razy Europejczycy	191
11. Własną rękę	192
12. Wszystkie piękne i dorodne	193
13. Jeden z przechodniów poznał ciało ludzkie	195
14. Walka różniła się tylko długością	197
15. Morze wyrzuciło	199
16. Policya obliczyła	200
17. Niepodobni do ludzi	201
18. Katastrofa była nieuchronną	202
19. Sir John Franklin nie przebył nigdy kanału	203
20. Tu widać można było moc straszliwą morza	204
19. Polecajcie się Bogu, rozbiliśmy się	209
22. I am distressfully	219
23. Jako balon, który uwiązanie swe opuścił	221
24. Narzędzia ocalające	226
A. Zabezpieczyć ciężkiego mężczyznę	226
B. Zamiast czynienia, zwłoki tylko	228
C. W górę rękaw i do pomp	230
III. Topi i zalewa	231
1. Rzeka wezbrała do niesłychanej wysokości. Warszawa 1813	233
2. Pojedyńcze drzewa na brzegach znajdowano. Kraków 1813	237
3. Ławy kościelne też pływały. Kraków 1813	241
4. Wspaniały i przerażający widok	243
5. Bryła przy bryle szła ściśle. Toruń 1853	244

6. W całym pędzie pomijały nas zajęce	245
7. Wał, ubity z samego ptactwa, z samych wron i kawek	247
8. Kra nas zmiele na zatorze	253
9. Wyłom	255
10. Gdy powódź w ziemi, niech będzie i w duszy	257
11. Co dzień znajdują trupów	260
12. Wieś teraz piękna	261
13. Po ulicy Rybaki pływały czółna	262
14. Pół stopy wysokości	263
15. Pociągi już nie przychodzą	264
iv. Pali się	265
1. Kraków 1850	267
A. Oczyma dziecka	267
B. Oczyma jeszcze mniejszego dziecka	272
C. Oczyma pamiętnikarza profesora	277
D. Oczyma pamiętnikarza – dzierżawcy podkrakowskiego majątku	280
E. Oczyma duchownego, kronikarza i historyka	287
F. Oczyma księdza w Paryżu	293
G. Oczyma księdza w Krakowie	301
H. Oczyma prasy	303
I. Oczyma upamiętniających	313
2. Potęga nieprzystępna siłom ludzkim. Pożar w Hamburgu 1842	314
3. Z przerażenia padają na progach. Dopisek o stolicy chilijskiej	317
4. Pożary w Polsce i Rosji w pamiętnikach, dziennikach i zapiskach historycznych	319
A. Rozpaczy został padołem. Pożary podczas wojen napoleońskich	319
B. Istne potoki ognia. Pożar na zesłaniu (i inne nieszczęścia)	322
C. Naród nasz odstąpił od budy. Pożar w cyrku petersburskim	326
D. Już cedr jak murzyn, jak kruk, jak żałoba wdowia czarny. Pożar kościoła na Litwie	328

E. Zbiory były już w stodołach. Na wsi galicyjskiej	332
F. Dawnym zwyczajem masła na ogień dodał.	
Na wsi galicyjskiej, z happy endem	335
5. Wzmianki prasowe o pożarach zagranicą (przykłady)	337
A. Beczki spirytusu	337
B. Fabryka oleju z kości	338
C. Spichrze towarami napelnione	339
D. Pałac kryształowy	340
E. Wszystkie główne ulice stanęły w płomieniach	341
F. Ratujmy zwłoki marszałka	342
6. Wzmianki prasowe o pożarach w kraju (przykłady)	346
A. Zabudowania obywatela Librowskiego	346
B. Gdzie są nasze dzieci?	347
C. Wiele wódki łało się rynsztokami	348
D. Wióry w kominie	349
E. Najkosztowniejszy zakład tego rodzaju	350
F. Ogień z kuczki	351
G. Z niedoświadczoną dotąd gwałtownością	352
H. Widziano niby iskry sypiące się z nieba	353
7. Ochrona przed pożarem	354
A. Machina zwana Ekwatorem	354
B. Sól i słonina	355
C. Matka zaprowadziła porządek	356
D. Kopać co żywo dookoła	358
E. Tak zwane schody bezpieczeństwa	360
F. Witriol w wodzie rozpuszczony	361
G. Szlachetna, pełna poświęcenia instytucja	364
8. We śnie	374
9. Ponury parasol krwawego dymu. W powieści brukowej	375
v. Trzęsienie się i wybuch	377
1. Jadą!	379
2. W jednej chwili wiedział cały Kraków	381
3. Babka nie pamiętała	383
4. Niebo było kryte ognistymi łunami	384
5. Cienka skorupka na płynnym podłożu	385

6. Miasto przeznaczone na klęski i zniszczenia	392
7. Smutne następstwa podziemnych ryków	396
8. Huk podobny do turkotu wozu	399
9. Kobiety wszędzie leżą w mdłościach i konwulsjach	400
10. Pośród gruzów tego nieszczęśliwego miasta	401
11. Wtem nad głową moją usłyszałem	402
12. Część miasta runęła z łoskotem	403
vi. Zaraża się	407
1. Pani Moru	409
2. Ojciec zadżumionych	412
3. Tyfus dobijał, co broń oszczędziła	415
4. Cholera w Europie. Pierwsza fala 1830–1835	416
A. Od roku zbliża się ku nam	416
B. Moskale przynieśli	418
C. Lepiej złemu dać uciec	419
D. Przedtem inne jej dawali nazwiska	421
E. Nagle objawiła się wstrzemięźliwość w życiu	423
F. Lekarze zamknęli się na rygle	427
F. Żadnym sposobem nie mogliśmy uwierzyć	429
G. Jak umierają bankierzy	431
H. Bestia łaknąca ofiary	435
I. Bale publiczne cieszyły się powodzeniem	436
H. Sprzątnąć w dwa miesiące	438
3. Druga i trzecia fala cholery, 1848–1860	439
A. Poeci piszą wiersze	439
B. Każdy siedział w kącie	441
C. Zbliża się	443
E. Podwójną klęską pomoru dotknięci	444
4. O skutecznym rad sposobie	446
A. Linie kordonowe	446
B. Kobierzec smołą wysmarowany	448
C. Rząd przedsięwzięcie środki	449
D. Wody wyrzec się na długo	450
E. W silnych postanowieniach hartuje się serce	451
D. Pierścień żelazny	458

vii. Wykoleja się i wywraca	459
1. Pojazdem i końmi	461
A. Trzydzieści razy	461
B. Wielki strach było jechać	462
C. Nade mną, tuż, tuż	464
D. Widziałem spokojnie ostatnią godzinę	465
E. Ujrzałem się nad przepaścią	466
F. Miałem przed oczyma mapę cierpienia	467
G. Jak przez czary	470
H. Żwawo na koniu	471
I. Nieboszczyk wszedł na dąb	472
2. Pociągiem. Katastrofa wersalska 1842	473
A. Kocioł jednej lokomotywy	473
B. Szczegóły nieszczęścia	477
D. Nigdy więcej nie pojadę	482
E. Zegarki, pierścionki, deszczochrony	483
G. Gdyby Rząd te drogi administrował	484
H. Treść nowej komedji	485
3. Inne katastrofy kolejowe	488
A. Powóz uwolniony od hamującej ręki	488
B. Iskra z lokomotywy	489
C. Księżna wysiadła w hotelu	491
D. Wagony w bagnie	493
E. Kilka kontuzyj i zatrzymania na drodze	494
F. Między tenderem i pierwszym powozem	495
5. Gorliwość, staranność i przytomność	496
6. Liczba przypadków nadzwyczajnie małoznaczna	497
7. Pozostaje tylko 111 śmiertelnie rażonych	501
viii. Wali się	503
1. Wieża we Lwowie	505
A. Zgon wieży	505
B. I nas to nie minie	507
C. Czytaj, wieża upadła	508
D. Piszczalka w ręku silnie ujęta	511
E. Oryginalny protokół	513

F. A gdzie jest wieża?	516
G. Och, Ty wieżo!	517
2. Komin w poprzek rzeki	519
3. Pęknięcie jednej liny	522
4. Jakim sposobem w jednej chwili	523
5. Zabita na śmierć	524
6. Mocne pogruchotanie kości	525
7. Balustrada nie mogła wytrzymać	526
8. Nie chcąc żyć w niepewnym bycie	529
1x. Ekspłoduje	533
1. Wybuch prochu w Krakowie 1863	535
A. Straszny huk i kłęby dymu	535
B. Policja do obywateli	537
2. Zapalenie się gazu zrządziło nieszczęście	539
3. Jeden z najokropniejszych wybuchów	540
4. Kupa gruzów	541
5. Płacz ludzi, wycie zwierząt	542
6. Rozerwana szyja armaty	543
x. Rzuca się na pomoc	545
1. Wielkość Rzymian	547
2. Spasanie Czełowiczeństwa	548
3. Sam także utonął	549
4. Pan ognia	550
5. Imię potomności podane	552
6. Ani ognia, ani niebezpieczeństwa	553
7. Ten wspaniały nieznajomy	554
8. Niewzruszenie na miejscu (katastrofa „Arctic”)	555
x1. Wspiera się	557
1. Mieszkańcy Warszawy	559
2. Poeci	560
A. Literatura w dobroczynnym dziele	560
B. Gołąb pożaru	561

3. Monsieur brat Królewski	562
4. Jaśnie Pan Bernard Romberg	563
5. Znakomici artyści	564
6. Wierni i ukochani wszystkich stanów	565
7. Jakub gospodarz	566
8. Arcyksiążę palatyn	567
9. Cesarz	569
10. Król, królowa, Madame Adelaide...	570
11. JJ. CC. ww za zezwoleniem N. Cesarzowej	571
12. Zadziwiający lud San Francisco	572
13. Po pożarze hamburskim	573
A. Księżę i stowarzyszenia	573
B. Deputowani i współobywatele Francji	574
C. Bracia Rothschild, Hering i ludzkość angielska	575
D. Wszystkie narody	577
E. Wszystkie narody II	578
14. Bóg Wielki i ludzka dobroczynność	580
xii. Śmieje się	583
1. Wolno posłać	585
2. Trzy butelki	588
3. Śledzie	589
4. Białe mrówki	590
5. Połyskujące czernidło	591
6. Osobliwy proces	592
7. Ja już trupek	593
8. Głowa niżej niż nóżki	594
9. Rozbicie się okrętu. Tragikomedie w trzech przemianach	595
10. O jedną grotę za daleko	597
xiii. Żyje się	599
1. Suchy pył, czarny kurz	601
2. Były jeszcze inne wypadki	602